

Roman Kadaj

GEOIDPOL-2008A - precyzyjny model quasi-geoidy dla obszaru Polski, oparty na globalnym modelu geopotencjalnym EGM-2008 i stacjach ASG-EUPOS zintegrowanych z osnowami podstawowymi

[Publikacja internetowa 2/2012 © ALGORES-SOFT, www.geonet.net.pl, 1 czerwca 2012]

1. Geneza modelu

Niniejsza publikacja, wraz z nową wersją modelu quasi-geoidy GEOIDPOL-2008A dla obszaru Polski, ukazuje się w niespełna miesiąc po opublikowaniu modelu GEOIDPOL-2008 [1] wraz z jego opisem i programem testowym na stronie www.geonet.net.pl. Istotnym powodem tej zmiany jest pozyskanie najnowszych danych pomiarowo - obliczeniowych z kampanii 2008-2011, dotyczącej integracji sieci EUVN+EUREF-POL+POLREF ze stacjami referencyjnymi ASG-EUPOS, zrealizowanej z inicjatywy GUGiK (raporty techniczne: [2, 3, 4]) i zaprezentowanej na Seminarium Naukowo-Technicznym w GUGiK w dniu 21.05.2018. Ważnym elementem kampanii było wyznaczenie wysokości normalnych stacji ASG-EUPOS, w nawiązaniu do podstawowej osnowy wysokościowej.

Najnowszy numeryczny model quasi-geoidy dla obszaru Polski, o umownej nazwie GEOIDPOL-2008A (1.06.2012), podobnie jak wcześniejsza wersja GEOIDPOL-2008 (7.05.2012) opiera się na globalnym modelu geoidy EGM-2008. [http://earth-info.nga.mil/GandG/wgs84/gravitymod/egm2008/egm08_wgs84.html] dostosowanym (skalibrowanym) do polskiego układu odniesienia. Różnica pomiędzy modelami GEOIDPOL-2008 i GEOIDPOL-2008A polega przede wszystkim na tym, że do konstrukcji obecnego modelu wykorzystano 101 polskich stacji referencyjnych systemu ASG-EUPOS z wysokościami normalnymi oraz podzbiór 40 punktów sieci niwelacyjnej EUVN, który został wyznaczony w integracji ze stacjami referencyjnymi, w jednolitym układzie odniesienia.

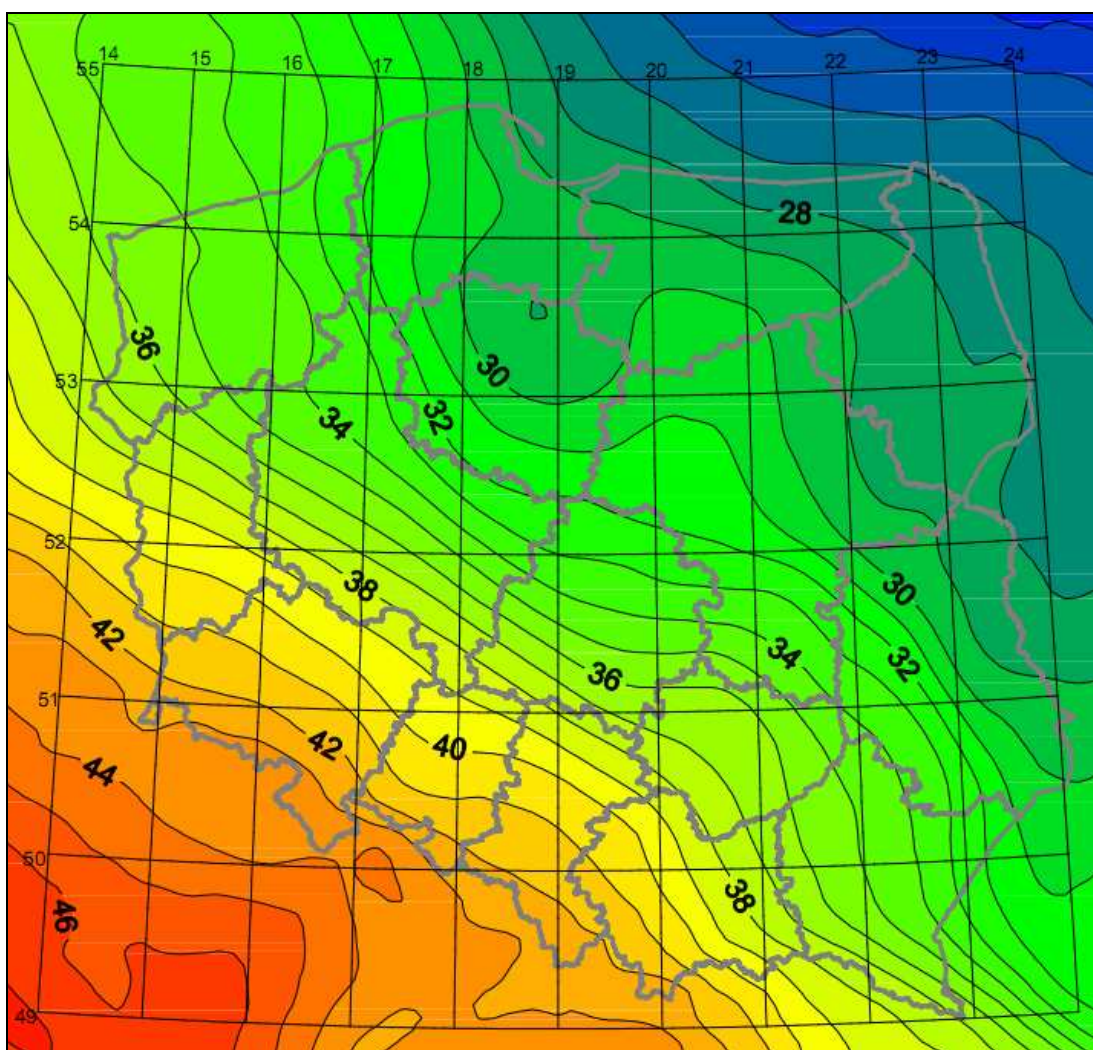
W konstrukcji modelu GEOIDPOL-2008A nie uwzględniono obecnie sieci EUREF-POL+POLREF, ze względu na niepewność co do prawie 20-letniej stabilności pionowej tych punktów i dokładności wyznaczeń ich wysokości normalnych w latach 90-tych (niwelacje techniczne). Punkty te użyto jednak jako istotny zbiór kontrolny w ocenie dokładności modelu quasi-geoidy. W wyniku przeprowadzonych testów dla 307 punktów sieci POLREF (ze zbioru 316 wykluczono 9 punktów o wyraźnych cechach odstających) porównano pomierzone wysokości normalne z odpowiadającymi wartościami generowanymi przez model GEOIDPOL-2008A. Otrzymano średniokwadratową odchyłkę 12mm, przy odchyleniu średnim 2mm prognozowanych według modelu wysokości normalnych od ich wartości pomiarowych, nie wykazując istotnego błędu systematycznego modelu GEOIDPOL-2008A.

Druga, może bardziej istotna różnica między modelami wynika z przyjęcia odmiennych układów odniesienia dla konstrukcji bazowego modelu quasi-geoidy, a ściślej biorąc dla wyznaczenia anomalii wysokości jako różnic wysokości elipsoidalnych i normalnych. W każdym przypadku układem odniesienia dla wysokości normalnych jest układ KRONSTADT'86, natomiast dla wysokości elipsoidalnych:

- w modelu GEOIDPOL-2008 układ ETRF'89(PL), oznaczający polską realizację układu europejskiego reprezentowanego przez sieci EUREF-POL+POLREF+EUVN.

- w modelu GEOIDPOL-2008A układ ETRF'2000 na epokę 2011 [układ przewidziany jako docelowy dla systemu ASG-EUPOS - w tym układzie wyznaczono w ostatniej kampanii (2010) zarówno stacje ASG-EUPOS jak też punkty osnów podstawowych]. Rys. 1 przedstawia izolinie anomalii wysokości quasi-geoidy określone w tym układzie.

Dla użytkownika programu GEOIDPOL_2008A.exe nie będzie mieć istotnego znaczenia to w jakim układzie odniesienia jest zbudowany model bazowy, ponieważ wyznaczenie anomalii wysokości w jakimś konkretnym układzie dokonuje się automatycznie poprzez wewnętrzną procedurę transformacyjną z układu bazowego.

Rys. 1. Model Geoidpol_2008A w obrazie izolinii anomalii wysokości, czyli różnic pomiędzy wysokościami normalnymi a elipsoidalnymi, przy czym pierwsze w układzie Kronstadt'86, zaś drugie przy założeniu elipsoidy GRS-80 w układzie ETRF'2000 na epokę 2011.0 (rysunek opracował T. Świętoń).

Zasadniczy algorytm tworzenia modelu GEOIDPOL-2008A jest analogiczny do algorytmu opisanego w [1] dla modelu GEOIDPOL-2008. Wprawdzie model obecny wykorzystuje mniejszą liczbę punktów geodezyjnych (141 w stosunku do 400) ale ma pewniejszą bazę podstawową (ASG-EUPOS+EUVN) pochodzącą z najnowszych kampanii pomiarowo - obliczeniowych. Testy numeryczne wykazują, że średni błąd bezwzględny 0.005-0.013m nie da się już polepszyć ze względu na barierę dokładnościową samych pomiarów GNSS. Możliwe są jednak wyjątkowo odchylenia większe (zwłaszcza w obszarach wysokogórskich), wynikające m.in. z błędności samych danych bazowych (raport [2] wykazuje na przykład dla niektórych stacji kilkucentymetrowe różnice w dwukrotnych niezależnych wyznaczeniach wysokości normalnych). W sensie względnym, przy korzystaniu z różnic wysokości, jak w typowym zadaniu niwelacji satelitarnej, dokładność różnicowych wartości anomalii wysokości będzie wielokrotnie wyższa z uwagi na eliminację lokalnych błędów systematycznych. Dlatego jawi się możliwość zastosowania modelu GEOIDPOL-2008A w zagęszczaniu szczegółowych osnów wysokościowych, metodą niwelacji satelitarnej, także w integracji z pomiarami klasycznymi.

2. Funkcje programu GEOIDPOL_2008A.exe (program zamieszczony oddzielnie na stronie www.geonet.net.pl)

Program jest przeznaczony do praktycznego stosowania modelu numerycznego quasi-geoidy. Podstawowe dane dotyczące numerycznego modelu są zawarte w pliku binarnym geoidpol_2008A.bin, umieszczonym na tym samym poziomie (w tym samym folderze) co program geoidpol_2008A.exe.

Przed wykonaniem obliczeń, jak już wspomniano, należy wybrać odpowiedni układ odniesienia:

- ETRF'89(PL) (dla pomiarów nawiązanych do sieci POLREF lub sieci niższych rzędów wyznaczanych w tym układzie),
- ETRF'2005 (dla pomiarów nawiązanych obecnie do stacji ASG-EUPOS, wyznaczonych w tym układzie na epokę 2008.13)
- ETRF'2000 (będzie mieć zastosowanie po wprowadzeniu do bazy systemu ASG-EUPOS nowych współrzędnych – rekomendowanych na epokę 2011.0)

Dane do programu w postaci odpowiedniego pliku wsadowego należy umieścić na tym samym poziomie (w tym samym katalogu) co program. Również na tym samym poziomie będą tworzone pliki wynikowe.

Wszystkie zbiory wejścia - wyjścia mają format tekstowy (ASCII). Zbiory wejściowe mogą być tworzone zewnętrznie i importowane (kopiowane) do określonego folderu (katalogu), w którym znajduje się program.

Zasadnicza procedura obliczeniowa może realizować opcjonalnie następujące zadania:

1) Interpolacja anomalii wysokości (odstępów quasi-geoidy od elipsoidy w określonym układzie odniesienia) ζ dla danego zbioru punktów o określonych współrzędnych geodezyjnych B,L. Zbiór wejściowy, będący wykazem współrzędnych geodezyjnych musi mieć wtedy nazwę standardową: BL i ma formę wykazu współrzędnych geodezyjnych B, L, wyrażonych obligatoryjnie w

stopniach, minutach i sekundach, w postaci oddzielnych liczb, stopnie i minuty jako liczby całkowite, zaś sekundy jako liczby całkowite lub rzeczywiste z kropką pozycyjną.

Każdy wiersz (rekord) zaczyna się od nazwy punktu w postaci ciągu znaków alfanumerycznych bez spacji, o maksymalnej długości 16 znaków. Separatorem liczb są spacje (co najmniej jedna). W każdym wierszu po ostatniej danej i spacji mogą wystąpić dowolne komentarze.

Przykład zbioru o nazwie: BL

[Nr	B	L	] (to jest objaśnienie)
A100	51 32 19.85593	19 36	3.24319
A101	51 32 13.75670	19 36	4.91254
A102	51 33 3.42279	19 36	23.41994
A103	51 33 16.39394	19 36	24.82069

Zbiór wyników obliczeń ma nazwę BLN. W zbiorze tym zawierającym na początku skopiowane dane rekordu zbioru BL zostaje zapisana wyinterpolowana wartość odstepu quasi-geoidy od elipsoidy w określonym (opcja) układzie odniesienia, na przykład:

[Nr	B	L	ζ' 89]
A100	51 32 19.85593	19 36	3.24319 34.482 ETRF-89(PL)
A101	51 32 13.75670	19 36	4.91254 34.488 ETRF-89(PL)
A102	51 33 3.42279	19 36	23.41994 34.426 ETRF-89(PL)
A103	51 33 16.39394	19 36	24.82069 34.410 ETRF-89(PL)

lub w pozostałych układach:

A100	51 32 19.85593	19 36	3.24319	34.424	ETRF-2005	ep.2008.13
A101	51 32 13.75670	19 36	4.91254	34.429	ETRF-2005	ep.2008.13
A102	51 33 3.42279	19 36	23.41994	34.367	ETRF-2005	ep.2008.13
A103	51 33 16.39394	19 36	24.82069	34.352	ETRF-2005	ep.2008.13
A100	51 32 19.85593	19 36	3.24319	34.401	ETRF-2000	ep.2011
A101	51 32 13.75670	19 36	4.91254	34.407	ETRF-2000	ep.2011
A102	51 33 3.42279	19 36	23.41994	34.345	ETRF-2000	ep.2011
A103	51 33 16.39394	19 36	24.82069	34.329	ETRF-2000	ep.2011

2) Interpolacja odstępów quasi-geoidy wraz z przeliczeniem wysokości elipsoidalnych na normalne według wzoru: $H_n = H_e - \zeta$. Zbiór wejściowy, będący wykazem pełnych współrzędnych geodezyjnych B,L,H musi mieć wtedy standardową nazwę BLH_e. Obok współrzędnych geodezyjnych B,L jak w podanym wcześniej przykładzie występuje wysokość elipsoidalna H_e w metrach (z kropką dziesiętną). Zbiór wynikowy, zawierający obok powtórzonych współrzędnych geodezyjnych, wysokości normalne w układzie Kronstadt'86 ma nazwę BLH_n.1.

3) Interpolacja odstępów quasi-geoidy wraz z przeliczeniem wysokości normalnych na elipsoidalne według wzoru $H_e = H_n + \zeta$. Zbiór wejściowy BLH_n i wynikowy BLH_e.1 mają oznaczenie odwrotne do zadania 2, przy czym dla uniknięcia nieporozumień, w obu przypadkach zbiór wynikowy otrzymuje rozszerzenie *.1

Jeśli istnieją równocześnie różne zbiory wejściowe zostają one automatycznie przetworzone zgodnie z podanymi zasadami. Istnienie określonego zbioru uwidacznia się "podświetleniem" panelu zbioru, a „klikając” na ten panel uzyskujemy okno edycji zbioru.

Przy powtarzaniu tych samych obliczeń aktualne zbiory wynikowe tworzą się w miejsce już istniejących.

Nie ma ograniczeń co do wielkości zbiorów wejściowych.

Literatura

(w uzupełnieniu do wykazu publikacji w [1])

[1] GEOIDPOL-2008 jako centymetrowej dokładności model quasi-geoidy dla obszaru Polski oparty na globalnym modelu geopotencjalnym EGM-2008 i polskich trójwymiarowych sieciach niwelacyjno-satelitarnych EUVN, EUREF-POL i POLREF [Publikacja internetowa, © ALGORES-SOFT - Rzeszów, www.geonet.net.pl, 1/2012, 7 maja 2012].

[2] Jaworski L. i in. : ZINTEGROWANIE PODSTAWOWEJ OSNOWY GEODEZYJNEJ NA OBSZARZE POLSKI ZE STACJAMI REFERENCYJNYMI SYSTEMU ASG-EUPOS ETAP IV Opracowanie i wyrównanie obserwacji GNSS. Raport CBK dla GUGiK, Warszawa, lipiec - 2012 [Pomiary wykonane przez Konsorcjum: OPGK sp. z o.o. w Lublinie Sp. z o.o. (lider), CBK- Warszawa – wykonanie prac w etapie IV, PPGK S.A.- Warszawa, PPG Sp. z o. o. -Warszawa, OPGK w Łodzi Sp. z o.o., PMG Sp z o.o., Katowice]

[3] Liwosz T. , Rogowski J., Kruczyk M., Rajner M., Kurka W.: Wyrównanie kontrolne obserwacji satelitarnych GNSS wykonanych na punktach ASG-EUPOS, EUREF-POL, EUVN, POLREF i osnowy I klasy wraz z ocena wyników. Katedra Geodezji i Astronomii Geodezyjnej Wydział Geodezji i Kartografii Politechnika Warszawska Warszawa, 15 grudnia 2011. Raport dla GUGiK –Warszawa.

[4] Bosy J.: Wyniki weryfikacji wyników integracji podstawowej osnowy geodezyjnej na obszarze kraju ze stacjami referencyjnymi systemu ASG-EUPOS. Wrocław, 30 listopada 2011r. Raport dla GUGiK – Warszawa

[5] Trojanowicz M. Ocena dokładności globalnych modeli geopotencjału EGM96 i EGM08 na obszarze Dolnego Śląska. Acta Sci. Pol., Geodesia et Descriptio Terrarum 8(1) 2009, 19-30